

PRZYKŁADOWY ARKUSZ MATURALNY Z CHEMII
POZIOM ROZSZERZONY

MCH-A2
MARZEC 2018

Czas pracy 180 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 20 stron (zadania 1–30). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Rozwiązania i odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
3. W rozwiązaniach zadań rachunkowych przedstaw tok rozumowania prowadzący do ostatecznego wyniku. Pamiętaj o jednostkach.
4. Pisz czytelnie. Używaj długopisu / pióra tylko z czarnym tuszem / atramentem.
5. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
6. Pamiętaj, że zapisy **w polu oznaczonym jako brudnopis** nie podlegają ocenie.
7. Możesz korzystać z karty wybranych tablic chemicznych dopuszczonej przez CKE, jako pomoc egzaminacyjna, linijki oraz prostego kalkulatora.
8. **Uwaga! Jeżeli w treści zadania nie podano inaczej, to wartości mas atomowych z układu okresowego pierwiastków zaokrąglaj w obliczeniach do liczb całkowitych, a tylko w przypadku atomu chloru do części dziesiętnych.**
9. Na arkuszu wpisz swój numer PESEL.

Za rozwiązanie wszystkich zadań można otrzymać łącznie **60 punktów**

Życzymy powodzenia!

Wypełnia zdający przed rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--

KOD
ZDAJĄCEGO

Zadanie 1.

W powłoce walencyjnej atomu (w stanie podstawowym) oznaczonym literą X, cztery elektrony są sparowane a dwa niesparowane. W atomie stan kwantowo-mechaniczny niesparowanych elektronów opisany jest główną liczbą kwantową $n=4$ i poboczną liczbą kwantową $l=1$.

Zadanie 1.1 (0-1)

Uzupełnij poniższą tabelę wpisując nazwę pierwiastka X, dane dotyczące położenia w układzie okresowym oraz symbol bloku konfiguracyjnego, do którego należy pierwiastek.

Pierwiastek X	nazwa pierwiastka	numer okresu	numer grupy	symbol bloku

Zadanie 1.2 (0-1)

Podaj maksymalny i minimalny stopień utlenienia, jaki może przyjmować pierwiastek X w związkach chemicznych oraz określ charakter chemiczny tlenku o najwyższym stopniu utlenienia.

Maksymalny stopień utlenienia: .....

Minimalny stopień utlenienia: .....

Charakter chemiczny tlenku pierwiastka X o najwyższym stopniu utlenienia: .....

Zadanie 2. (0-1)

Wzbudzenie elektronowe ma miejsce wówczas, gdy w wyniku absorpcji promieniowania zachodzi przeniesienie elektronu z orbitalu o niższej energii na wolny orbital o energii wyższej. Podkreśl symbole atomów tych pierwiastków, które ulegają wzbudzeniu:

C   Cl   N   S   O   B

Zadanie 3. (0-1)

Energia jonizacji (ang. *ionization energy*) jest ilością energii, jakiej należy dostarczyć, by oderwać elektron od obojętnego atomu. Atom wykazujący jednocześnie duże powinowactwo elektronowe i wysoką energię jonizacji jest atomem łatwo przyłączającym i trudno oddającym elektrony, a więc atomem o dużej elektroujemności.

Na podstawie: Adam Bielański, Podstawy chemii nieorganicznej, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011"

U szereguj poniższe pierwiastki według rosnącej I energii jonizacji:

P   Al   Na   Mg   Rb

Zadanie 4. (0-1)

Porównaj promienie atomów i jonów. Uzupełnij luki, wpisując odpowiednie określenia spośród podanych:

większy od,   mniejszy od

Promień kationu glinu jest ..... promienia anionu chlorkowego. Promień dwudodatniego strontu jest ..... promienia atomu kryptonu. Promień atomu litu ..... promienia atomu fluoru.

Zadanie 5. (0-1)

Uzupełnij tabelę, wpisując literę P, jeżeli zdanie jest prawdziwe lub literę F, jeżeli jest fałszywe:

Atom o konfiguracji powłoki walencyjnej $4s^24p^5$ zawiera w rdzeniu atomowym 18 elektronów	
Elektrony w jonach S^{2-} , K^+ , Ca^{2+} rozmieszczone są na podpowłokach 1s, 2s, 2p, 3s, 3p	
Konfiguracja elektronowa atomu chromu ulega zjawisku promocji, co odpowiada stanowi podstawowemu	

Zadanie 6. (0-2)

Narysuj wzór elektronowo-kreskowy dla cząsteczki $Ba(OH)NO_3$. Wpisz do tabeli liczbę oraz typ wiązań chemicznych.

wzór elektronowo-kreskowy				
typ wiązania	jonowe	kowalencyjne		
		niespolaryzowane	spolaryzowane	
			ogółem	w tym koordynacyjne
liczba wiązań				
liczba wiązań σ			liczba wiązań π	

Zadanie 7. (0-2)

Spośród podanego zbioru cząsteczek: H_2O CO_2 CO SO_3 SO_2 BCl_3 HF CH_3NH_2 $(\text{CH}_3)_3\text{N}$ wskaż (wpisując wzory):

cząsteczki polarne	
cząsteczki liniowe	
cząsteczki, które mogą tworzyć wiązanie wodorowe	
cząsteczki, dla których możemy określić typ hybrydyzacji sp^2	

Informacja do zadania 8 i 9

Hydrat jest to związek chemiczny lub układ klatratowy (od łacińskiego słowa *'clathratus'* - zamknięty w klatce), który zawiera w swojej strukturze cząsteczki wody. Cząsteczki te związane są z kationami poprzez atom tlenu, lub z anionami i innymi atomami poprzez wiązania wodorowe; obie możliwości mogą występować jednocześnie. Sole uwodnione są zwykle nietrwałe termicznie.

Zadanie 8. (0-2)

Siarczan (VI) miedzi (II) zawiera 36% wody. Oblicz ile cząsteczek wody przypada na jedną cząsteczkę CuSO_4 ? W odpowiedzi podaj nazwę hydratu.

Obliczenia:

Odpowiedź:

Zadanie 9.(0-2)

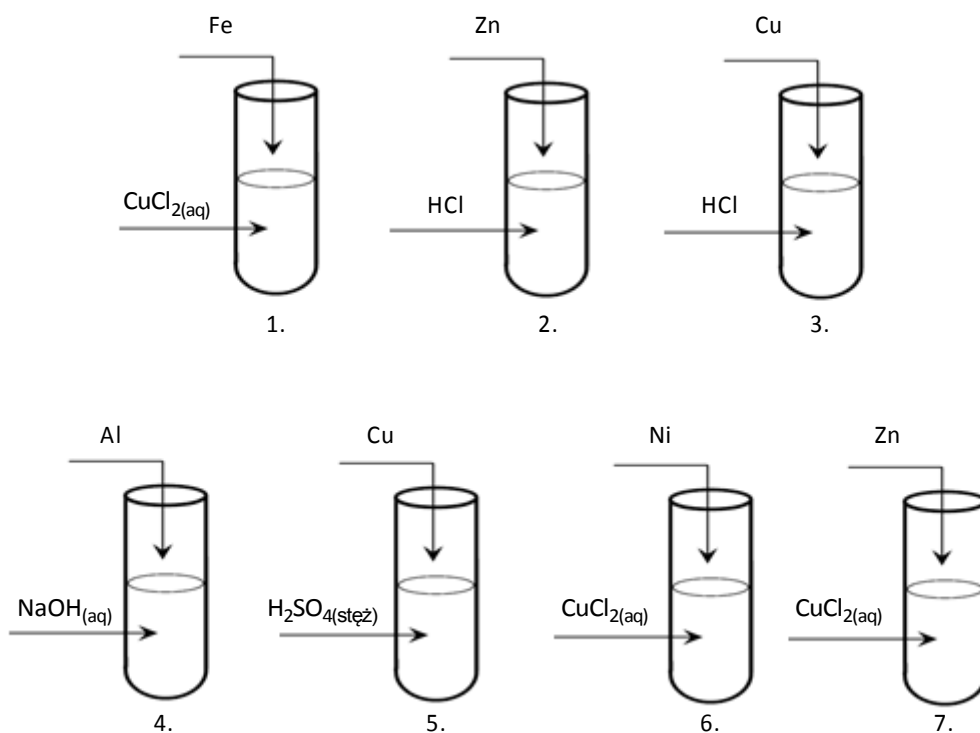
Ile gramów 15% roztworu $\text{Fe}_2(\text{SO}_4)_3$ oraz 10% roztworu Na_2SO_4 należy zmieszać ze sobą aby poprzez odparowanie wody otrzymać 100g ałunu sodowo-żelazowego $\text{Na}_2\text{SO}_4 \cdot \text{Fe}_2(\text{SO}_4)_3 \cdot 24 \text{H}_2\text{O}$. Ile wody zostanie odparowane podczas procesu krystalizacji?

Obliczenia:

Odpowiedź:

Zadanie 10.(0-1)

Do probówek, w których znajdowały się równe ilości stężonych roztworów wprowadzono blaszki metali o masie 2g.

Wskaż numery probówek, w których:

1. Masa płytki uległa zwiększeniu: .....
2. Nie zaobserwowano zmian: .....
3. Wydziela się gazowy produkt: .....

Zadanie 11.

W wyniku działania wodnego roztworu wodorotlenku sodu na wodny roztwór chlorku glinu otrzymano biały osad (związek A). Następnie związek A wyprażono otrzymując związek B, który jest substancją chemiczną o właściwościach amfoterycznych. Opisane przemiany zilustrowano schematem:

Zadanie 11.1.(0-2)

Napisz w formie jonowej skróconej równania reakcji, prowadzące do otrzymania związku A (równanie 1) oraz związku B (równanie 2):

Równanie 1:

.....

Równanie 2:

.....

Zadanie 11.2(0-2)

Napisz w formie jonowej skróconej równania reakcji:

- metalu związku B z kwasem solnym
- metalu związku B z wodorotlenkiem sodu

wiedząc, że w jednej z przemian produktem jest jon kompleksowy, w którym atom centralny przyjmuje liczbę koordynacyjną równą 6.

Równanie reakcji z kwasem solnym:

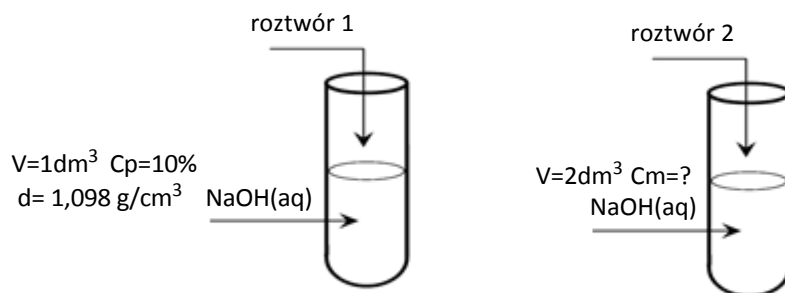
.....

Równanie reakcji z wodorotlenkiem sodu:

.....

Zadanie 12.(0-2)

Zmieszano ze sobą dwa roztwory wodorotlenku sodu:

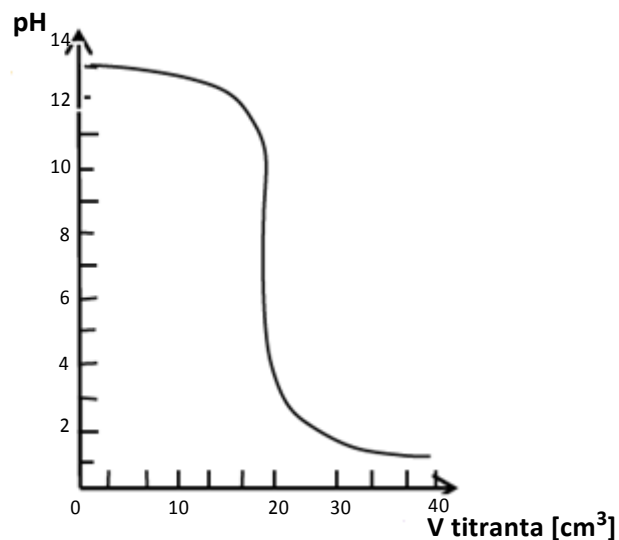
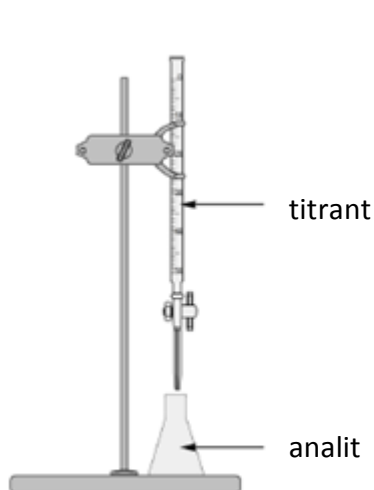
Po zmieszaniu roztworu 1 i 2 pobrano próbkę o objętości 20cm^3 . Na jej zobojętnienie zużyto 40cm^3 roztworu kwasu solnego o stężeniu 1 mol/dm^3 . Oblicz stężenie molowe roztworu 2. Wynik podaj z dokładnością do drugiego miejsca po przecinku.

Obliczenia:

Odpowiedź:

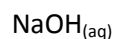
Informacja do zadania 13

W metodzie miareczkowania alkacymetrycznego (kwasowo-zasadowego), wykorzystuje się stechiometryczną zależność między substancjami obecnymi w analizie i titrancie mierząc pH mieszaniny reakcyjnej. Przeprowadzono doświadczenie, podczas którego do analitu o stężeniu $0,2\text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3}$ dodano kroplami wodny roztwór titranta o takim samym stężeniu molowym. Przebieg doświadczenia zilustrowano schematem.

Zadanie 13.1.(0-1)

Korzystając z informacji wstępnej, wybierz spośród podanych wodnych roztworów elektrolitów wzór sumaryczny, który mógłby pełnić w miareczkowaniu alkacymetrycznym funkcję titranta i analitu:

Wzór titranta: .....

Wzór analitu: .....

Zadanie 13.2.(0-1)

Podaj symbole lub wzory trzech jonów, których stężenie jest największe w roztworze otrzymanym po dodaniu 30 cm³ titranta.

.....

Zadanie 13.3.(0-1)

Z powyższego wykresu odczytaj objętość titranta potrzebną do zobojętnienia analitu.

.....

Zadanie 13.4.(0-1)

Oblicz pH roztworu w momencie, gdy do 20 cm³ analitu dodano 40 cm³ titranta.

Obliczenia:

Odpowiedź:

Zadanie 14.(0-2)

Wodorotlenek cynku $\text{Zn}(\text{H}_2\text{O})_2(\text{OH})_2$ wykazuje właściwości amfoteryczne tzn., że reaguje zarówno z kwasami jak i zasadami. Właściwości te można opisać w oparciu o teorię Brönsteda - Lowry'ego.

Stosując zapis jonowy skrócony ułóż równania reakcji tego wodorotlenku z roztworem kwasu solnego i roztworem wodorotlenku sodu stosując teorię Brönsteda - Lowry'ego.

.....

.....

Zadanie 15.(0-1)

Przygotowano roztwór soli Na_2HPO_4 o określonym stężeniu i stwierdzono, że jego odczyn jest słabo zasadowy. Ułóż odpowiednie równania chemiczne potwierdzające odczyn podanej wodorosoli.

.....

.....

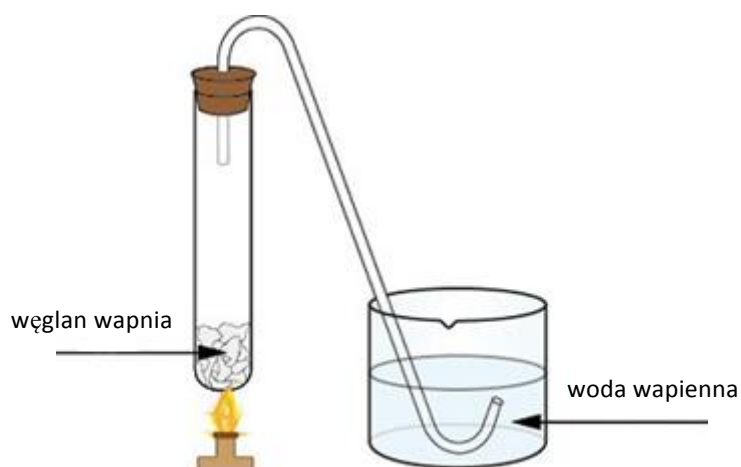
.....

.....

.....

Zadanie 16.(0-2)

Przeprowadzono doświadczenie chemiczne przedstawione na schemacie:

Zaobserwowano, że w pierwszym etapie wydziela się bezbarwny gaz, który w etapie drugim powoduje zmętnienie wody wapiennej. W etapie trzecim po dłuższym wprowadzaniu bezbarwnego gazu do probówki zmętnienie zanika a po ogrzaniu zawartość probówki ponownie mętnieje. Napisz w formie jonowej skróconej równania reakcji chemicznych 4 etapów w opisanym doświadczeniu.

Etap I

.....

Etap II

.....

Etap III

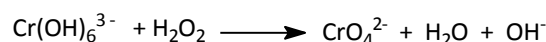
.....

Etap IV

.....

Zadanie 17.

Poniżej przedstawiono schemat reakcji utleniania i redukcji zachodzącej z udziałem jonów $\text{Cr}(\text{OH})_6^{3-}$

Zadanie 17.1.(0-1)

Napisz w formie jonowej z uwzględnieniem liczby oddanych lub pobranych elektronów (zapis jonowo-elektronowy) równanie reakcji utleniania i równanie reakcji redukcji zachodzących podczas opisanego doświadczenia.

Równanie reakcji utleniania:

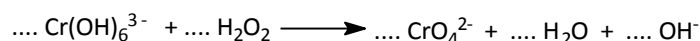
.....

Równanie reakcji redukcji:

.....

Zadanie 17.2.(0-1)

Uzupełnij współczynniki stechiometryczne w poniższym schemacie:

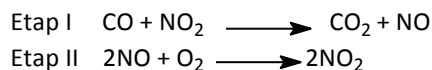
Zadanie 17.3. (0-1)

Napisz wzory drobin (cząsteczek lub jonów), które w opisanej przemianie pełnią funkcję utleniacza i reduktora.

Utleniacz: ..... Reduktor: .....

Informacja do zadania 18.

Pewna reakcja chemiczna przebiega w obecności katalizatora w dwóch etapach:

Zadanie 18.1. (0-1)

Na podstawie powyższej informacji ułóż sumaryczne równanie reakcji uwzględniając katalizator:

.....

Zadanie 18.2. (0-1)

Wybierz i wyjaśnij do jakiego typu kataliz heterogenicznej czy homogenicznej należy proces utleniania tlenku węgla (II) do tlenku węgla (IV), w którym rolę katalizatora odgrywa tlenek azotu (IV).

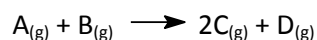
.....

.....

.....

Informacja do zadania 19

Dla reakcji przebiegającej w temperaturze 500°C zgodnie z równaniem:

wykonano cztery pomiary szybkości reakcji (V) zachodzącej przy różnych stężeniach substratów [A] i [B]. Dane eksperymentalne zebrano w tabeli:

Nr doświadczenia	C_A [mol·dm ⁻³]	C_B [mol·dm ⁻³]	V [mol·dm ⁻³ ·s ⁻¹]
1	1	1	$1 \cdot 10^{-2}$
2	1	2	$2 \cdot 10^{-2}$
3	2	1	$8 \cdot 10^{-2}$
4	2	2	$1,6 \cdot 10^{-1}$

Zadanie 19.1. (0-1)

Na podstawie danych z tabeli wyznacz równanie kinetyczne.

Obliczenia:

Zadanie 19.2. (0-1)

Podaj całkowity rząd tej reakcji?

.....

Zadanie 19.3. (0-1)

Jak zmieni się szybkość tej reakcji, jeżeli stężenie molowe substratu A zwiększone zostanie czterokrotnie, a stężenie substratu B zmniejszone dwukrotnie?

Obliczenia:

Odpowiedź:

Zadanie 19.4. (0-1)

Na podstawie przedstawionego równania kinetycznego wyprowadź jednostkę stałej szybkości dla tej reakcji:

Obliczenia:

Odpowiedź:

Zadanie 19.5. (0-2)

W reaktorze o objętości 1 dm^3 w danej temperaturze T zmieszano substancje A i B w stosunku molowym 1:1 a następnie zainicjowano reakcję. W mieszaninie równowagowej stężenie substancji D było równe 4 mol/dm^3 a stosunek stężeń molowych reagentów B i C wynosił $[B] : [C] = 1 : 2,5$. Oblicz stałą równowagi tej reakcji w temperaturze 500°C . Wynik podaj z dokładnością do jednego miejsca po przecinku.

Obliczenia:

Odpowiedź:

Zadanie 20. (0-2)

Roztworem buforowym nazywamy roztwór, którego pH ulega tylko małym zmianom podczas dodawania mocnych kwasów lub mocnych zasad w ilościach niewielkich, zdolnych jednak do znacznej zmiany pH czystej wody. Bufor jest mieszaniną zawierającą sprzężoną parę kwas—zasada, która utrzymuje stałe pH w wyniku przyjmowania i oddawania protonów w reakcjach z dodanym kwasem lub zasadą. Właściwości buforujące wykazują mieszaniny słabego kwasu i soli tego kwasu z mocną zasadą lub mieszaniny słabej zasady i soli tej zasady z mocnym kwasem.

Na podstawie: Adam Bielański, Podstawy chemii nieorganicznej, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011"

Podstawowe pH buforowe:

1. pH kwaśnego roztworu buforowego

$$\text{pH} = \text{pKa} + \log\left(\frac{C_s}{C_k}\right)$$

2. pH zasadowego roztworu buforowego

$$\text{pH} = 14 - \text{pKa} + \log\left(\frac{C_z}{C_s}\right)$$

gdzie : C_z - stężenie molowe zasady C_k - stężenie molowe kwasu C_s - stężenie molowe soli pKa - $(-\log K_a)$ (stałej dysocjacji kwasu))

Zmieszano roztwór kwasu octowego i roztwór octanu sodu, każdy o stężeniu $0,2 \text{ mol/dm}^3$ w stosunku 1 : 2. Oblicz pH otrzymanego roztworu buforowego.

Obliczenia:

Odpowiedź:

Zadanie 21.

Gaz powstały w wyniku termicznego rozkładu polietylenu wprowadzono do roztworu manganianu (VII) potasu. Wykaż, że produkt termicznego rozkładu polietylenu ma charakter nienasycony. W tym celu:

Zadanie 21.1. (0-1)

Podaj obserwacje, jakich można dokonać podczas badania nienasyconego charakteru produktu tego rozkładu.

.....

.....

.....

Zadanie 21.2. (0-1)

Napisz w formie cząsteczkowej równanie reakcji zachodzącej podczas przeprowadzonego doświadczenia. Równanie reakcji:

.....

Zadanie 22. (0-2)

Narysuj wzory półstrukturalne oraz podaj nazwy systematyczne dwóch węglowodorów o wzorze C_4H_6 wiedząc, że węglowódor I przyłączy do swojej cząsteczki 2 mole Br_2 a węglowódor II tylko 1 mol cząsteczki Br_2 prowadząc do otrzymania węglowodoru nasyconego.

	wzór półstrukturalny	nazwa systematyczna
węglowódor I		
węglowódor II		

Zadanie 23. (0-2)

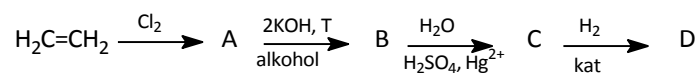
Jeden mol węglowodoru C_xH_y , o masie cząsteczkowej $40u$ spalono całkowicie, zużywając $0,0896 \text{ m}^3$ tlenu odmierzonego w warunkach normalnych. Ustal na podstawie obliczeń wzór rzeczywisty węglowodoru C_xH_y .

Obliczenia:

Odpowiedź:

Zadanie 24.

Przeprowadzono ciąg przemian opisany poniższym schematem:

Zadanie 24.1. (0-1)

Uzupełnij poniższą tabelę. Podaj nazwy systematyczne związków organicznych oznaczonych na schemacie literą A i B. Dla związku A podaj mechanizm reakcji (elektrofilowy, nukleofilowy, rodnikowy) a dla związku B typ reakcji (addycja, eliminacja, substytucja), w wyniku której powstaje dany związek.

związek A	związek B
mechanizm reakcji	typ reakcji

Zadanie 24.2. (0-1)

Stosując wzory półstrukturalne (grupowe) związków organicznych napisz równanie reakcji prowadzące do otrzymania produktu D z produktu C.

.....

Zadanie 24.3. (0-1)

Stosując wzory półstrukturalne (grupowe) związków organicznych napisz równanie reakcji prowadzące do otrzymania produktu C z produktu D.

.....

Zadanie 25. (0-1)

Fenol jest substancją powodującą zanieczyszczenia wód powierzchniowych, do których przedostaje się ze ściekami komunalnymi i przemysłowymi. Napisz, jakie obserwacje potwierdzają obecność fenolu w wodzie po dodaniu $\text{FeCl}_{3(aq)}$.

.....

.....

.....

Zadanie 26. (0-1)

Określ stopnie utlenienia wyróżnionych atomów węgla w cząsteczkach związków chemicznych, których wzory podano w tabeli:

wzór związku	$\begin{array}{c} \text{O} \\ \\ \text{H}_3\text{C}-\text{C}-\text{O}-\text{CH}_3 \end{array}$	$\text{N}\equiv\text{C}-\text{K}$
Stopień utlenienia		

Zadanie 27. (0-1)

Uszereguj podane związki według malejącego pH w roztworze wodnym:

fenol   metanol   amoniak   metyloamina   anilina

.....

Zadanie 28. (0-2)

Związek organiczny X o wzorze sumarycznym $\text{C}_5\text{H}_{10}\text{O}_2$ ulega reakcji hydrolizy. Produktami tej reakcji w środowisku kwasowym są związki Y i Z. Substancja Y daje wyraźny zapach octu, a związek Z w reakcji z tlenkiem miedzi (II) daje produkt, który nie wykazuje właściwości redukujących.

a) Podaj nazwy grup związków, do których należą substancje organiczne X, Y, Z

X: ..... Y: ..... Z: .....

- b) Napisz, stosując wzory półstrukturalne (grupowe) związków organicznych równanie reakcji hydrolizy kwasowej związku organicznego X.
- .....

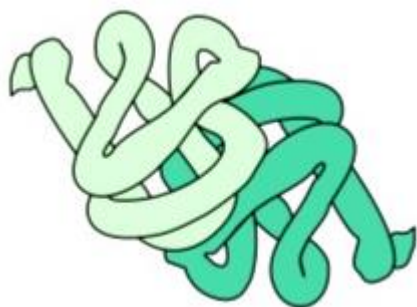
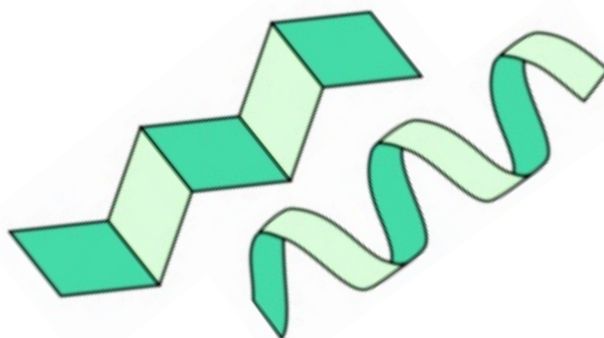
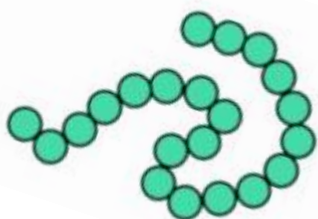
Zadanie 29. (0-1)

Białka są tak duże, że określenie *struktura* przybiera szersze znaczenie niż w przypadku większości innych związków organicznych. W rzeczywistości, chemicy, gdy mówią o białkach mają na myśli cztery różne poziomy struktury:

- Struktura pierwszorzędowa białka to sekwencja, w jakiej aminokwasy są ze sobą powiązane.
- Struktura drugorzędowa opisuje, jak *segmenty* łańcucha polipeptydowego przyjmują pewien regularny sposób ułożenia;
- Struktura trzeciorzędowa odnosi się do sposobu, w jaki *cała* cząsteczka zwiija się, przyjmując ostateczny kształt przestrzenny;
- Struktura czwartorzędowa opisuje sposób, w jaki kilka cząsteczek białka łączy się, tworząc większe agregaty.

Na podstawie: John McMurry, Chemia organiczna, Wydawnictwo Naukowe PWN, warszawa 2012"

Poniżej przedstawione są modele struktur białek o różnej rzędowości. Przyporządkuj model struktury białka do jego rzędowości.

<http://www.e-biotechnologia.pl/Artykuly/budowa-bialek>